

שם העצם בסנהדרין התלמוד הירושלמי

עיון אטימולוגי

اسم الذات في سنهدين التلمود الاورشليمي

دراسة أتيولوجية

The Noun in the Sanhedrin of the Jerusalem Talmud, An Etymological Study

أ.م.د. سعد عبد السادة صباح شمخي

bdalsada saada

saadabdalsada@gmail.com

الملخص

تتناول هذه الدراسة موضوع الاسم في سنهدين التلمود الأورشليمي بجميع أشكاله الملموسة والمجردة، العامة والخاصة، وهذه هي المادة الرئيسية للدراسة. حيث تناولنا هذه الأسماء اشتقاقياً، سواء من المصدر المقرائي أو من المصدر المشنائي، وتحدثنا أيضاً عن التلمود القدس ومحتواه وترتيباته ومقارنته بالتلمود البابلي.

واسم الذات موجود بوضوح في فصل السنهدين في التلمود الأورشليمي. وفصل السنهدين هو أحد الفصول العشرة نظام الأضرار (وهو نظام في التلمود يتعامل مع موضوع الأضرار، أي الإجراءات المدنية والجنائية)، ويتضمن ١١ فصلاً. وهذا الفصل هو جزء من التلمود في الأورشليمي، المعروف أيضاً باسم التلمود الفلسطيني أو التلمود الإسرائيلي. وهو مجموعة من الملاحظات الحاخامية حول التقاليد اليهودية الشفهية في القرن الثاني والمعروفة باسم المشناه. ويشمل التلمود الأورشليمي على عدة أنظمة نظام الزراعات ونظام الأعياد ونظام النساء ونظام الأضرار ونظام الطهارات، وهو يختلف عن التلمود الآخر وهو التلمود البابلي في عدة نقاط مختلفة. من الناحية الأتيولوجية، فإن سنهدين التلمود الأورشليمي يحتوي على أسماء ذات من أصل توراني، بعضها مشترك في اللغات

السامية ومشترك في الجذور مع لغات سامية ومشترك في لغة سامية واحدة ، وكونها أسماء مؤنثة مشتقة من أسماء مذكورة مشتركة مع لغات سامية. كما يحتوي أيضا على أسماء من لغة المشناه مشتركة مع لغات سامية ومشتركة في جذورها مع لغات سامية ومشتركة مع لغة سامية واحدة.

الكلمات المفتاحية: سنهدين اتلمود الأورشليمي، التلمود البابلي، الإجراءات المدنية والجنائية

Abstract

The Noun in the Sanhedrin of the Jerusalem Talmud, An Etymological Study.

This study addresses the subject of the noun in the Sanhedrin Tractate of the Jerusalem Talmud in all its tangible and abstract, general and private forms, and this is the main material of the study. In which we have studied these names etymologically, both from a biblical source and from a sage source. We also talked about the Jerusalem Talmud, its content and arrangements, and the comparison with the Babylonian Talmud.

The noun is clearly found in the Sanhedrin Tractate in the Jerusalem Talmud. The Sanhedrin Tractate is one of the ten Tractates of Seder Nezikin (Seder in the Talmud that deals with damages, that is, civil and criminal proceedings) , and it includes 11 chapters . This tractate is part of the Jerusalem Talmud, also known as the Palestinian Talmud or the Eretz Israel Talmud, is a collection of rabbinical remarks on the oral Jewish tradition of the second century known as the Mishnah. The Jerusalem Talmud includes Sederim, Seder Zeraim, Seder Moed, Seder Nashim, Seder Nezikim, Seder Tahorot, and it differs from the other student which is the Babylonian Talmud in sev-

eral different points .

Etymologically, the Jerusalem Talmud Sanhedrin has nouns of biblical origin, some of which are common to Semitic languages and common to roots with Semitic languages and common to one Semitic language, and being female names derived from masculine nouns common to Semitic languages. And it has nouns from a sage source common to Semitic languages and common in roots with Semitic languages and common with one Semitic language

Keywords: the Sanhedrin Tractate of the Jerusalem Talmud, ten Tractates of Seder Nezikin, the Babylonian Talmud in several different poi.

הקדמה

שם העצם הוא חלק עיקרי מחלקי הדיבר בעברית (בלאו, 1967, עמ' 3). הפונקציה התחבירית של שם העצם יוחדת לפי הקשרים שלו עם קומפוננטי המשפט, ולפי סולם הדרגות שלו בתוכו (דותן, 1988, עמ' 89). והוא בא בכמה סוגים, שהם שם עצם מוחשי כגון ספר, שם עצם מופשט כגון אהבה, שם עצם הכללי כגון אריה, שם עצם פרטי כגון אברהם, שם עצם קיבוצי כגון שבט (גושן, 1979, עמ' 99). ואפשר לקבוע את שם העצם על פי המשמעות, ואולם, לשמות העצם יש עוד סימני היכר ייחודים המציינים אותם. סימנים אלה מיוחסים בסטרוקטורה של שמות העצם. יש שוני בסיסי בין שמות העצם לבין הפעלים, וסימן ההיכר הברור של שם העצם הוא ההשתמשות ב- "שָׁל" (ליפקון, 2006, עמ' 92). לכל שם עצם, יש מין ומספר. המין אפשר להיות: זכר או נקבה. וכששמות העצם מצביעים על בני אדם או בעלי חיים, המין הגון בכלל למין הביולוגי. ורוב שמות העצם בעברית אפשר להיות ביחיד או ברבים, הפונמה של הריבוי מכילה בצורה כללית עוד את המין

הדקדוקי. אך הפונמה ים מראה שזה ריבוי של מין זכר, והפונמה ות מראה שהריבוי הוא של נקבה, אך יש מילים רבות חריגות מזה. שם עצם יכול להיות נסמך לשם עצם או נצמד לכנויי הקנין, והוא בא במשקלים רבים, המפורסמים בהם, קטילה, הקטלה, התקטלות, קיטול (בן אור, 1967, עמ' 60).

שם העצם מצוי בצורה ברורה במסכת הסנהדרין שבתלמוד הירושלמי. מסכת הסנהדרין הוא אחד מעשרת המסכתות של סדר נזיקין (סדר בתלמוד העוסק בנזקים, כלומר הליכים אזרחיים ופליליים) (רונטל, 2008, עמ' 237), והיא כוללת 11 פרקים (תלמוד, 1931, דף נד,ב-נז,ב). מסכת זאת היא חלק בתלמוד הירושלמי, הידוע גם בשם התלמוד הפלסטיני או התלמוד הארצישראלי, הוא אוסף של הערות רבניות על המסורת היהודית שבעל פה של המאה השנייה המכונה המשנה. התלמוד הירושלמי כולל הסדרים, סדר זרעים, סדר מועד, סדר נשים, סדר נזיקין, סדר טהרות, והוא נבדל על התלמיד השני שהוא התלמוד הבבלי בכמה נקודות שונות

(עמית, 2011, עמ' 13).

מבחינה אטימולוגית יש בסנהדרין התלמוד הירושלמי שמות עצם ממקור מקראי, שמהם המשותפים לשפות שמיות והמשותפים בשרשים עם שפות שמיות והמשותפים עם שפה שמית אחת, ובהיותם שמות נקבים נגזרים משמות זכריים משותפים לשפות שמיות. ויש בו שמות עצם ממקור חז"לי המשותפים לשפות שמיות והמשותפים בשרשים עם שפות שמיות והמשותפים עם שפה שמית אחת (תלמוד, 1931, דף א-א-נז, ב).

חשיבות המחקר

קביעת הצד האטימולוגי של שמות העצם הבאים במסכת הסנהדרין שבתלמוד הירושלמי מתוך מיפוי היסודות של שמות אלו בהיותן שמות עצם ממקור מקראי או ממקור חז"לי, כדי לגלות את אם הם משותפים בהרכבתם או משותפים בשרשיהם לשפות שמיות.

השערות המחקר

מסכת הסנהדרין של התלמוד הירושלמי כוללת צורות מגוונות ורבות של שמות עצם.

הצורות האלו הן דומות ושונות מבחינה

אטימולוגית.

לכן, היה צריך לעיין צורת אלו והבחנת וקביעת את הגבולות ההיסטוריות-לשוניות של כל אחת מהן.

קורפוס המחקר

שתי גקסאות ירושלמיות של התלמוד, גרסת 1931 וגרסת 2006, עם ספרי הלשון והדקדוק של העברית כגון הספרים של יהושע בלאו, של משה גושן-גוטשטיין ושל א. בן אור.

מטרת המחקר

הבהרת הצורות השונות של המקורות המייצגים את הצד האטימולוגי של שמות העצם הסנהדריים שבתלמוד הירושלמי מתוך חילוקם לכמה קבוצות אטימולוגיות.

שיטת המחקר

השיטה הדיסקרפטית-אנליטית היא שיטת מחקר זה, וגם ההסתמכות על הטיפול ההיסטורי של שמות העצם מבחינה אטימולוגית.

מבנה המחקר

מחקר זה נחלק להקדמה ולחמשה צירים, ובסוף המסקנות, ואלה הם צירי המחקר:

1. התלמוד, הגדרה כללית

2. הסנהדרין

3. שם העצם

4. האטימולוגיה של שמות העצם
בסנהדרין התלמוד הירושלמי

5. העיון האטימולוגי של שמות העצם
בסנהדרין התלמוד הירושלמי

1. התלמוד, הגדרה כללית

התלמוד הוא הטקסט המרכזי של היהדות הרבנית והמקור העיקרי להלכה הדתית היהודית ולתיאולוגיה היהודית (Neusner, 2003, p. ix). כמעט בכל הקהילות היהודיות, התלמוד היה מרכז החיים של חיי התרבות היהודיים והיה יסוד ל"כל המחשבה והשאיפה היהודית", ושימש גם כ"מדריך לחיי היומיום" של היהודים (Ben-Sasson, 1976, p. 379).

המונח "תלמוד" מתייחס בדרך כלל לאוסף הכתבים הנקרא במפורש התלמוד הבבלי, אם כי ישנו גם אוסף קדום יותר המכונה התלמוד הירושלמי (Safrai, 1988, p. 303). באופן מסורתי אפשר לקרוא לזה גם ש"ס, קיצור בעברית של שישה סדרים, או "שש הסדרים" של

המשנה (נאה, 2013, עמ' 29).

לתלמוד שני מרכיבים; המשנה, מקבץ כתוב של התורה שבעל פה של היהדות הרבנית; והגמרא, הסבר על המשנה וכתבים תנאיים הקשורים לעיתים קרובות העוסקים בנושאים אחרים ומפרשים באופן נרחב על המקרא העברי. המונח "תלמוד" יכול להתייחס לגמרא בלבד, או למשנה ולגמרא יחד. התלמוד כולו מורכב מ-13 מסכתות, ובדפוס הסטנדרטי, המכונה ש"ס וילנא, מדובר ב-1177 עמודים דו צדדיים (אלבק, 1969, עמ' 9-16).

הוא כתוב בעברית משנית ובארמית הבבלית היהודית ומכיל את משנתם ודעותיהם של אלפי רבנים (מלפני חשבון הזמן הנוכחי ועד המאה החמישית) על מגוון נושאים, כולל הלכה, אתיקה יהודית, פילוסופיה, מנהגים, היסטוריה, ופולקלור, ונושאים רבים אחרים. התלמוד הוא הבסיס לכל קודי ההלכה העברית ומצוטט נרחב בספרות הרבנית (נאה, 2013, עמ' 30).

1.1. התלמוד הירושלמי

ידוע גם בשם התלמוד הפלסטיני (Marshall, 2009, p. 1) או תלמוד

ארצישראלי. הוא אוסף של הערות רבניות על המסורת היהודית שבעל פה של המאה השנייה המכונה המשנה (עמית, 2011, עמ' 13).

כינוי גרסה זו של התלמוד על שם ארץ ישראל ולא על שם ירושלים נחשב בעיני החלק למדויק יותר, שכן בעוד היצירה בוודאי נגמרה ב"מערב" (כפי שנראה בבבל), כלומר בארץ הקודש, מקורם בעיקר מהגליל ולא מירושלים ביהודה, מכיוון שבשלב זה לא גרו יהודים בירושלים (Jacobs, 2008, p. 22).

התלמוד הירושלמי נוצר בארץ ישראל, ואז חולק בין המחוזות הביזנטיים של פלשתינה פרימה (הראשונה), ושל פלשתינה סקונדה (השנייה), והובא לסיומו מתישהו בסביבות 400. התלמוד הירושלמי קדמה לעמיתו, התלמוד הבבלי (המכונה בעברית התלמוד הבבלי), בכ- 200 שנה והוא כתוב בשתי השפות העברית והארמית הפלסטינית היהודית (עמית, 2005, עמ' 124).

המילה תלמוד עצמה מוגדרת לעיתים קרובות כ"הוראה" (אבן שושן, 1979, עמ' 2863), שתי הגרסאות של התלמוד כוללות שני חלקים, המשנה (שיש רק

גרסה אחת) שהושלמה על ידי יהודה הנסיא בסביבות שנת 200 לספירה, וגם הגמרא הבבלי או הירושלמית. הגמרא היא שמבדילה את התלמוד הירושלמי ממקבילתו הבבלי. (Avery, 2004, p. 99).

הגמרא הירושלמית מכילה את הדיונים הכתובים של דורות של רבנים בארץ ישראל (בעיקר בישיבות טבריה וקיסריה), שהורכבו 350-400 לספירה לסדרת ספרים. הגמרא הבבלי, שהיא התיקון השני של המשנה, נוצרה על ידי חוקרי בבל (בעיקר בישיבות התלמודיות בסוריה ובפומבדיתא), והושלמה כ. 500 (לקסיקון, 2005, עמ' 27). התלמוד הבבלי נתפס לעתים קרובות כסמכותי יותר ונלמד הרבה יותר מהתלמוד הירושלמי. באופן כללי, המונחים "גמרא" או "תלמוד", ללא הכשרה נוספת, מתייחסים לתיקון הבבלי. בנוסף, כתבי היד של התלמוד הבבלי הועתקו והופצו כמעט בשלמותם בימי הביניים, בעוד גרסת "ירושלים" הייתה נדירה, וכמה חלקים נאבדו (Neusner, 2003, p. ix).

1.1.1. התוכן והעימוד

במהדורת ונציה ההתקליתית נתפרסם התלמוד הירושלמי בארבעה כרכים,

המתאימים לסדרים נפרדים של המשנה.
מספרי העמודים לפי נפח כדלקמן :

1 - זרעים : ברכות (2 א - 14 ד) ;
פאה (15 א - 21 ב) ; דמאי (21 ג - 26 ג) ;
כלאיים (26 ד - 32 ד) ; שביעית (33 א -
39 ד) ; תרומות (40 א - 48 ב) ; מעשרות
(48 ג - 52 א) ; מעשר שני (52 ב - 58 ד) ;
חלה (57 א - 60 ב) ; עורלה (60 ג - 63 ב) ;
ביכורים (63 ג - 65 ד) .

2 - מועד : שבת (2 א - 18 א) ; עירובין
(18 א - 26 ד) ; פסחים (27 א - 37 ד) ; יומא
(38 א - 40 ג) ; שקלים (40 ג - 51 ב) ; סוכה
(51 ג - 55 ד) ; ראש השנה (56 א - 59 ד) ;
ביצה (59 ד - 63 ב) , תענית (63 ג - 69 ג) ;
מגילה (69 ד - 75 ד) ; חגיגה (75 ד - 79 ד) ;
מועד קטן (80 א - 83 ד) .

3 - נשים : יבמות (2 א - 10 א) ; סוטה
(10 א - 24 ג) ; כתובות (24 ג - 36 ב) ;
נדרים (36 ג - 42 ד) ; גיטין (43 א - 50 ד) ;
נזיר (51 א - 58 א) ; קידושין (58 א - 66 ד) .
4 - נזיקין : בבא קמא (2 א - 7 ג) ; בבא
מציעא (7 ג - 12 ג) ; בבא בתרא (12 ד -
17 ד) ; סנהדרין (17 ד - 30 ג) ; מכות (30 ד -
32 ב) ; שבועות (32 ג - 38 ד) ; עבודה זרה
(39 א - 40 ב) ; הוריות (40 ג - 48 ג) ; נידה

(48 ד - 51 ב) (Karesh, 2005, p. 177) .
כל עמוד הודפס כפוליו, ולכן הוא
מכיל ארבעה עמודי משנה (כלומר 4 א,
4 ב, 4 ג, 4 ד), בניגוד לתלמוד הבבלי
שיש בו רק שני עמודי משנה (4 א, 4 ב)
(Neusner, 2003, p. 98)

בנוסף לזה, כל פרק בתלמוד הירושלמי
(המקביל לפרק משנה) מחולק ל"הלכות" ;
כל "הלכה" היא הפרשנות על קטע קצר
אחד של משנה. קטעים בתלמוד הירושלמי
הם בדרך כלל הפניות לפי שילוב של פרק
והלכה (כלומר, ירושלמי סוטה א, א), על
ידי דף במהדורת ונציה (כלומר, ירושלמי
סוטה 10 א), או שניהם (ירושלמי סוטה 1:
10 א) (Karesh, 2005, p. 179) .

2 . הסנהדרין

סנהדרין: מונח עברי-אראמי, שבמקור
מתאר רק את האסיפה בירושלים שהיווה
את השלטון הפוליטי הגדול ביותר במדינה.
נגזר מן המילה היוונית συνέδριον.
יוספוס השתמש בפעם הראשונה במילה
«סנהדרין» בקשר לצו של המושל הרומי
של סוריה, גבניוס (57 לפנה"ס), שביטל
את החוקה ואת צורת הממשל הקיימת
אז בפלסטין וחילק את המדינה לחמישה

פרובינציות, . בראש של כל אחת מהן הוצבה סנהדרין . ירושלים הייתה מקום מושבה של אחת מהן. עם זאת, אין זה סביר כי המונח «סינדריון» ככינוי לייעוד השלום לא אוחד לראשונה בקשר לגזירה זו של גביניוס; ואכן, מהשימוש שנעשה בו בתרגום משלי ליוונית, באכר מסיק שהוא בוודאי היה עדכני באמצע המאה השנייה לפני הספירה. במקורות התלמוד הסנהדרין «הגדולה» בירושלים נקראת בסתירה לגופים אחרים המיועדים לשם זה; ובאופן כללי ההנחה הייתה כי הסנהדרין הגדולה הזו אינה אידאלית עם הסנהדרין בירושלים, המוזכרת במקורות שאינם תלמודיים, באנגליונים ואצל יוספוס. הדוחות בשתי מערכות המקורות השונות המתייחסות לסנהדרין, לעומת זאת, נבדלים באופן מהותי במאפייניהם העיקריים. הסנהדרין הגדולה מוגדרת במקורות התלמודיים כ«סנהדרין גדולה הושבת ב-לשכת הגזית» (=) הבנהדרין הגדולה אשר יושבת באולם האבן החצובה » (Adler , 1907, p. 1-42).

מסכת הסנהדרין הוא אחד מעשרת המסכתות של סדר נזיקין (סדר בתלמוד

העוסק בנזקים, כלומר הליכים אזרחיים ופליליים) (רוזנטל, 2008, עמ' 237). במקור הוא מהווה מסכת אחת עם מסכת מכות, העוסקת גם במשפט הפלילי. הגמרא של המסכת ראויה לציון כקודם לפיתוח עקרונות המשפט המקובל (המאירי, 2008, עמ' 237) .

2.1. פרקי הסנהדרין

- הפרק הראשון : מטפל בעניין לאלו דינים מספיק בית דין של שלושה, מתי צריך סנהדרין קטנה של עשרים ושלושה דיינים ומתי צריך סנהדרין גדולה של שבעים ואחד דיינים, והוא שש משניות (תלמוד, 1931, דף א,א-ט,ב) .

- הפרק השני : מטפל בעניין בדינים שנאמרו בכהן גדול ובמלך, והוא חמש משניות (תלמוד, 1931, דף ט,ב-יג,ב) .

- הפרק השלישי : מטפל בעניין במהלך הדינים העוסקים בדיני הלוואות, והוא שמונה משניות (תלמוד, 1931, דף יג,ב-כ,ב) .

- הפרק הרביעי : מטפל בעניין במהלך הדינים העוסקים בדיני נפשות, והוא חמש משניות (תלמוד, 1931, דף כ,ב-כג,ב) .

- הפרק החמישי : והוא המשך הדיון בדיני נפשות, הוא חמש משניות (תלמוד, 1931, דף כג, ב-כז, א) .

- הפרק הששי : מטפל בעניין מהלך הסקילה, והוא שש משניות (תלמוד, 1931, דף כז, א-ל, א) .

- הפרק השביעי : בתחילה מפרטים את מהלך מיתות שרפה, הרג וחנק וממשה ד' ואילך ישנו פירוט של כל הנסקלים ומתי הם צריכים להיסקל , והוא אחת עשר משניות משניות (תלמוד, 1931, דף ל, א-מ, א) .

- הפרק השמיני : מטפל בעניין בן סורר ומורה, והוא שבע משניות (תלמוד, 1931, דף מא, א-מז, ב) .

- הפרק התשיעי : מטפל בפירוט החייבים שרפה והרג, דיני רוצח ועוד אנשים שהורגים ללא בית דין, והוא שש משניות (תלמוד, 1931, דף מז, ב-מח, ב) .

- הפרק העשירי : מטפל בפירוט אנשים שאין להם חלק לעולם הבא השמור לבני ישראל ולחסידי אומות העולם ודיני עיר הנידחת, והוא שש משניות (תלמוד, 1931, דף מח, ב-נד, ב) .

- הפרק האחד עשר : מטפל בפירוט כל הנחנקים ומתי הם צריכים להיחנק, והוא

שש משניות (תלמוד, 1931, דף נד, ב-נז, ב).

3. שם העצם

הוא חלק עיקרי מחלקי הדיבר בעברית והוא משתייך לכל המילים במילון המצינויות את הקיומים בעולם (כגון אדם, אישה, מכונית, אברהם), ועל מחשבות מופשטות (שנאה, איבה) (בלאו, 1967, עמ' 3) .

הפונקציה התחבירית של שם העצם יוחדת לפי הקשרים שלו עם קומפוננטי המשפט, ולפי סולם הדרגות שלו בתוכו . במשפט "יוסי שתה מים" , הפונקציה התחבירית של יוסי היא כנושא, אך פונקציה זו שם שם העצם "יוסי" אפשר שתשתנה ותהיה כנושא ישיר במשפט אחר כגון " אהרם ראה את יוסי " (דותן, 1988, עמ' 89) .

3.1. סוגי שם העצם

- השם שמוחש באחד מחמשת החושים (או ביותר מאחד) נקרא שם עצם מוחשי כגון, בית, נייר, גזר .

- השם הנתפש רק במחשבותינו נקרא שם עצם מופשט כגון, מרחק, ידידות, גודל .

- שם העצם הכללי הוא כל שם עצם שאינו פרטי כגון, איש, סוס, כפר, ים .

- שם העצם הפרטי כגון, מצרים, יצחק, ירושלים, רחל .

- שם העצם בצורת היחיד המציין קיבוץ נקרא שם עצם קיבוצי כגון אומה, צבא, שבט (גושן, 1979, עמ' 99) .

2.3. סימני ההיכר של שם העצם

אפשר לקבוע את שם העצם על פי המשמעות . למשל, אפשר לקבוע את שם זה כמילה המצביעה על שם של דבר מסוים – עצם או קונספט . ואולם, לשמות העצם יש עוד סימני היכר ייחודיים המציינים אותם . סימנים אלה מיוחסים בסטרוקטורה של שמות העצם . יש שוני בסיסי בין שמות העצם לבין הפעלים : בניגוד לפעלים – בשמות עצם לא מובע "זמן", ולא ייתכן להטות אותם ע"פ זמנים . את הפועל אָבַד אפשר להטות : אֶבְדָּנוּ בעבר, נֶאֱבַד בעתיד וכדומה, אך את שם העצם לְמוֹד אי – אפשר להטות ולביע : לְמוֹדְתִי בעבר, אֶלְמוֹד בעתיד . סימן ההיכר הברור של שם העצם הוא ההשתמשות ב- "שָׁל" – מעיל שלי, אדמה שלהם או ההשתמשות בכינויי השייכות – מעילי, אדמתם . לשמות עצם רק אפשר להשתמשות במילה "של"

וכינויי שייכות (ליפקון, 2006, עמ' 92) . בעברית, לכל שם עצם, יש מין ומספר . המין אפשר להיות : זכר או נקבה . כגון , המין של השמות : עֶבֶד , אֶבֶר , קיום – הוא זכר, והמין של השמות : אֶפְלָה , כְּפִית , מִדְפָּסָה , שָׁמֶשׁ – הוא נקבה . כששמות העצם מצביעים על בני אדם או בעלי חיים, המין הגון בכלל למין הביולוגי . זאת אומרת , השמות : אִישׁ , מוֹרָה , מְנַהֵל או קוֹף ו- נמר , מצביעים על בני אדם או בעלי חיים שהמין הביולוגי והדקדוקי שלהם הוא זכר . בעוד ששמות העצם : אישה , מוֹרָה , מְנַהֵלֶת או קוֹפָה ו- נמרה , מצביעים על בני אדם או בעלי חיים שהמין הביולוגי והדקדוקי שלהם הוא נקבה . את שמות העצם האלה יכולים להעביר מזכר לנקבה ולהפך : נכדן – נכדנית , ידיד – ידידה , פסל – פסלית ; וכך בבעלי חיים ארנב – ארנבת , זאב – זאבה , חזיר – חזירה (בן אור, 1967, עמ' 60) .

רוב שמות העצם בעברית אפשר להיות ביחיד או ברבים : נשיא – נשיאים, מדפסת – מדפסות, נגר – נגרים . הפונמה של הריבוי מכילה בצורה כללית עוד את המין הדקדוקי . למשל, גם מורים וגם מורות הם בצורת רבים, אך הפונמה ים מראה שזה ריבוי

של מין זכר, והפונמה ות מראה שהריבוי הוא של נקבה. אך יש מילים רבות חריגות מזה, כגון: שם – שמות, עוף – עופות. ולמרות ששמות אלה הם בזכר, הפונמה ות מופיעה, ובמילים כמו דבורה – דבורים, ביצה – ביצים, הפונמה ים מופיעה למרות ששמות אלה הם בנקבה. גם יש שמות עצם הנמצאים רק ביחיד או רק ברבים. כמו: זהב, קיץ – באים רק ביחיד, ובמקביל המילים: עלומים, זקונים, נעורים, בתולים – באים רק ברבים. כמה מהשמות אפשר לבוא בצורת הזוגי. כמו: רגל – רגליים, עין – עיניים. צורת הזוגי היא פנומן קדום והיא באה בכל השפות השמיות, לרבות העברית. היום השימוש בזוגי נותר בייחוד בשמות איברי הגוף הזוגיים. למעשה כל הזוגיים שהם שמות איברי גוף, הם נקבה. במקביל, באופן מעשי כל הזוגיים שאינם איברי גוף הם זכר, חוץ מ־נְעָלִים. לדוגמה: איברי גוף ידיים נקיות, רגליים ארוכות, אוזניים קטנות, זוגיים שאינם איברי גוף – מְגָפִים ירקים, גִּרְבִּים חדשים, מְכַנְסִים ארוכים (ליפקון, 2006, עמ' 92).

3.3. כללי נטיית שם העצם

1 – שם עצם יכול להיות נסמך לשם עצם או נצמד לכנויי הקנין. את כנויי הקנין

יוצרים בעזרת האותיות הכנויים » (ביתה . ביתך , ביתנו , ביתי , ביתם .
 2 – הכנויים -כָּם -כֶּן -הֶם -הֵן נקראים כנויים כבדים . הכנויים הכבדים מטעמים תמיד, כגון קוֹלָכֶם , שִׁירֵיהֶם .
 3 – הכנויים הכבדים בריבוי מצטרפים תמיד לנסמך: תְּלִמִּידִי - תְּלִמִּידֶיכֶם , דְּבָרִים - דְּבָרֵי - דְּבָרֵיהֶם , גִּשְׁמִים -- גִּשְׁמֵי - גִּשְׁמֵיכֶם .
 4 – בריבוי באה בנטיה י לפני הכנויים (חוץ מאשר בכנוי המדבר: סִפְרִי , עֵטִי) :
 יְדִינוּ - הידים שלנו , יָדְנוּ - היד שלנו : עֵטִינוּ - העטים שלנו , עֵטְנוּ - העט שלנו .
 5 – מם הריבוי נשמטת בנסמך ובנטייה :
 שירים - שירִי , אבל סימן הריבוי ות נשאר בנסמך ובנטיה : קולות - קולותֵי הער , קולותינו .
 6 – הכ' בכנויים (ה' . כם , כן - רפה : שפך, בנכם .
 7 – בסוף פסוק: תלמידֶיךָ , תלמידֵי , תלמידֶיךָ , תלמידותֶיךָ במקום תלמידֶיךָ , תלמידֵי תלמידֶיךָ , תלמידותֶיךָ .
 8 – נטיית השמות שסמן הריבוי שלהם ות תבוא תמיד לפי צורת הנסמך : יְעָרוֹת , יְעָרוֹת , יְעָרוֹתֵי ; נֶפְשׁוֹת , נֶפְשׁוֹתֵי , נֶפְשׁוֹתֵי (גושן, 1979, עמ' 102) .

קטלשטלת, כגון סחרסרת, תפרפרת ; משקל
 קטלטל, כגון צהבהב, שרפרף, שחרסר,
 אפרפר ; משקל קטלטלת, כגון צמרמרת,
 תמרמרת ; משקל קטל, כגון שטר, שרד,
 ענק, רקק ; משקל קטל : ספר, חקר, עשב,
 נבל ; משקל קטל, כגון חבר, מסר, דרד,
 פלב ; משקל קיל, כגון תיש, עין, בית, חיל ;
 משקל קול, כגון תנד, מנת, גנו, אנו ; משקל
 קטל, כגון תמר, זרב, דבר, בקר ; משקל
 קטל, כגון שרש, בשם, פתל, אהל ; משקל
 קטלה, כגון תעלה, עדשה, בעיה, אדמה ;
 משקל קטלת, כגון נחשת, יכלת, חרסת,
 קטרת (בן אור, 1967, עמ' 41-37) ;
 משקל קטלה, כגון נקדה, סגלה, פעלה,
 פקדה ; משקל קטול, כגון רחוב, יאור,
 תמור, זרוע ; משקל קטולה, כגון סחורה,
 דבורה, עבודה, תגורה ; משקל קטול, כגון
 קרום, סכום, זבוב, גבול ; משקל קטולית,
 כגון שעועית, זכוכית, פרוכית, מלוחית ;
 משקל קטולה, כגון קבוצה, סעודה, גבורה,
 שמועה ; משקל קטלה, כגון דמעה, קנאה,
 פליה, פסגה ; משקל קטלן, כגון עטרן,
 תלתן, אילן, לפתן ; משקל קטלון, כגון
 שריון, דמיון, קלשון, פזמון, כגון משקל
 קטלת : כנרת, אגרת ; משקל קטל, כגון

כנס, פכר, אסר, אכר, אר ; משקל קטלון,
 כגון שממון, הגיון, גליון, קנמון ; משקל
 קטלת, כגון בקרת, ספרת, קברת, שבלת ;
 משקל קטול, כגון צפור, רמון, צנור, גבור
 ; משקל קיטול, כגון קינוף, ניצוץ, ניפול,
 קיטור ; משקל קיל, כגון תיק, מיץ, שיר,
 קיר ; משקל קטול, כגון אבוס, אטון, אמון
 ; משקל קטלה, כגון תמאה, עזרה, עגלה,
 תברה ; משקל קטליל, כגון שגריר, בקשיש,
 דחליל, תמצין (גושן, 1979, עמ' 110-
 103) ; משקל קטלית, כגון ברקית, אבנית,
 פספית, לתמית ; משקל קטלה, כגון טבלה,
 סדנה, אהבה, סנקה ; משקל קטלן, כגון
 סנקו, סמץ, ורקו, פחמן ; משקל קטלון,
 כגון ארמון, דרכון, פעמון, ערמון ; משקל
 קטלול, כגון גפרור, תמרור, ספלול, שבלול
 ; משקל קטלות, כגון עבדות, ידודות, בגרות,
 ילדות ; משקל קטיל, כגון תנין, פתיש, טפיל
 ; משקל קטלת, כגון בהרת, נזלת, פלבת,
 רגשת ; משקל קטל, כגון פנס, אגן ; משקל
 קטלה, כגון קבלה, יגשה, פתבה, בטלה ;
 משקל קטלת, כגון בצרת, כדרת, פפרת ;
 משקל קטול, כגון תפוח, דבור, נבוט, שפוד
 ; משקל קל, כגון גג, בד, חג, מס ; משקל
 קלקל, כגון פרפר, קשקש, גלגל, כפכף ;

4. האטימולוגיה של שמות העצם בסנהדרין התלמוד הירושלמי

האטימולוגיה היא חקר ההיסטוריה של המילים, בהרחבה, האטימולוגיה של מילה פירושה מקורו והתפתחותו של המילים לאורך ההיסטוריה (רוזן, 1967, עמ' 36). עבור שפות בעלות היסטוריה כתובה ארוכה, האטימולוגים משתמשים בטקסטים ובטקסטים על השפה, כדי לאסוף ידע על אופן השימוש במילים בתקופות קודמות, כיצד התפתחו במשמעות ובצורה, ומתי וכיצד נכנסו לשפה. אטימולוגים מיישמים גם את השיטות של בלשנות השוואתית לשחזור מידע על טפסים ישנים מכדי שמידע ישיר יהיה זמין (Hurwitz, 1981, p. 3-4).

על ידי ניתוח שפות קשורות בטכניקה המכונה השיטה ההשוואתית, בלשנים יכולים להסיק על שפת ההורים המשותפת שלהם ואוצר המילים שלה. באופן זה, ניתן לייחס שורשי מילים בשפות אירופאיות, למשל, עד למקור משפחת השפות ההודו-אירופיות.

אף על פי שהמחקר האטימולוגי צמח במקור מהמסורת הפילולוגית, המחקר

משקל קטלה, כגון חכמה, לחמה, שפכה, חרשה; משקל קטיל, כגון נשיא, נסיד, קציר, אביב (בן אור, 1967, עמ' 49-42); משקל קטל, כגון נמר, פרס, פתף, נמל; משקל קטול, כגון לשון, שלום, אדון, צפון; משקל קל, כגון אב, דג, דם, יד; משקל קטלה, כגון פרסה, עבדה, קפסה, עצבה; משקל קטל, כגון שלחן, אמדן, אלפן, פלחן; משקל קטל כגון ספר, סלם, עבר, שמן; משקל קטלה, כגון סוללה, מושקה, אורחה, דוכרה; משקל קטל, כגון דוחפן, אורחן, רוכסן, עוקדן; משקל קטלת, כגון צוללת, גוררת, תופסת, כוכבת; משקל קטל, כגון עולם, גורל, אוצר, כוכב; משקל קול, כגון אור, עוף, כוס, שור; משקל תקטלת, תפארת, תרדמת, תנשמת; משקל תקטלת, כגון תקשרת, תזמרת, תספרת, תלבשת; משקל תקטיל, כגון תלמיד, תקציב, תפקיד, תבשיל; משקל תקטל, כגון תצרף, תשבץ; משקל תקטלה, כגון תרדמה, תרעלה, תבהלה; משקל תקטול, כגון תלמוד, תרבות, תשלום, תמרוק; משקל תקטולה, כגון תעמולה, תחבירה, תחלופה, תהלוכה (גרשן, 1979, עמ' 120-112).

האטימולוגי עכשוי נעשה על משפחות שפות בהן מעט או ללא תיעוד מוקדם זמין, כגון אוראלית ואוסטרונזית (Baofu, 2012, p. 190).

המילה אטימולוגיה נובעת מהמילה היוונית *(ἐτυμολογία (etumología* (עצמה מ-*(ἐτύμον (étumon*), שמשמעותה «חוש אמיתי או תחושת אמת», והסיומת -לוגיה, המציינת «חקר» (רוזן, 1999, עמ' 20).

המונח *etymon* מתייחס למילה או מורפמה (למשל, גזע או שורש שממנה נובעת מילה או מורפמה מאחרים יותר) (Hurwitz, 1981, p. 5).

4.1. שיטות האטימולוגיה

אטימולוגים מיישמים מספר שיטות לחקר מקורות המלים, חלקן הן: מחקר פילולוגי. ניתן לעקוב אחר שינויים בצורת המילה ומשמעותה בעזרת טקסטים ישנים יותר, אם קיימים כאלה. שימוש בנתונים דיאלקטולוגיים. צורת המילה או משמעותה עשויות להראות וריאציות בין ניבים, מה שעשוי להביא רמזים לגבי ההיסטוריה הקודמת שלה.

השיטה ההשוואתית. על ידי השוואה שיטתית של שפות קשורות, אטימולוגים עשויים להיות מסוגלים לעיתים קרובות לזהות אילו מילים נובעות משפת האב הקדמון המשותף שלהן ואילו בהמשך הושאלו משפה אחרת.

חקר השינוי הסמנטי. לעתים קרובות על אטימולוגים להעלות השערות לגבי שינויים במשמעות של מילים מסוימות. השערות כאלה נבדקות על רקע הידע הכללי של תזוזות סמנטיות. לדוגמא, ניתן לבסס את ההנחה של שינוי משמעות מסוים על ידי מראה כי אותו סוג של שינוי התרחש גם בשפות אחרות (Skeat, 2018, p. 80-86).

4.2. סוגי מקורות מילים

התיאוריה האטימולוגית מכירה בכך שמילים מקורן במספר מצומצם של מנגנונים בסיסיים, שהחשובים שבהם הם שינוי שפה, השאלה (כלומר, אימוץ "שאלת מילים" משפות אחרות); היווצרות מילים כגון גזירה והרכבה; ואונומטופאה ופונסטזיה (כלומר, יצירת מילים מחקות. בעוד שמקורן של מילים שזה עתה הופיעו לעתים קרובות

שקוף פחות או יותר, הוא נוטה להסתתר לאורך זמן בגלל מעתק הגאים או שינוי סמנטי. עוד פחות ברור שבכך קשורה לדם (הראשון היה במקור נגזרת במשמעות "לסמן בדם") (Injeeli, 2013, p. 60) שינוי סמנטי עשוי להתרחש גם. למשל, המילה האנגלית bead פירושה במקור "תפילה". היא קיבלה את משמעותה המודרנית באמצעות תרגול של ספירת אמירת תפילות באמצעות חרוזים Luraghi, 2013, p. 97)

4.3. האטימולוגיה העברית

נושא האטימולוגיה בשפה העברית מתרכז ביסוד במילים עתיקות, מעברית המקרא ומלשון חז"ל, ובו מילים אלה מוערכות בהשוואה עם אלה בשפות שמיות, כגון בארמית, באכדית ובערבית. נוסף על כך, העברית, בהיותה מהשפות השמיות, קיבלה בימי עבר מילים מכמה לשונות, כמו מיוונית, מלטינית ומפרסית, ובתקופת ימי הביניים נתקלה בהשפעה מהלשון הערבית, ובזמן החדש קלטה בפנימה לא מעט מילים לועזיות (רוזן, 1999, עמ' 78).

בעה"ח חידשו מילים רבות בתקופה מאוחרת יחסית, ועל כך גיזרון באופן כללי

בהיר ורשום. בעברית יש תיעוד למצב האטימולוגי של המילים בהרבה מילונים עבריים, והמפוסם שבהם הוא המילון החדש של הברהם אבן שושן, ובהם מגישים פרטים על גיזרון המילים. נוסף על מעשיהם החשובים של מילונאים אחרים כמו ארנסט קליין, ראובן סיוון, יחזקאל קוטשר ורוביק רוזנטל חברו מילונים אטימולוגיים שונים בנושא זה (Hurwitz, 1981, p. 313) העליות של היהודים לישראל, השפות הקרובות מאוד מהיהודים כגון הערבית, היידיש, והאנגלית, נוסף על הגלובליזציה, אלו כולן השפיעו על הסלנג העברי. גם יש קומבינציה של מילים שחדרו משפות אחרות כגון מלדינו, מפולנית ומרוסית ונכנסו לעגה העברית (רוזן, 1999, עמ' 92).

4.4. סוגי האטימולוגיה

א- האטימולוגיה העממית היא מעתק סמנטי המוקם על דמיון (חיצוני, מקרי) בין מילים (רפאל, 1989, עמ' 76). היא אטימולוגיה של הדיוטות הבודה יחסים אטימולוגיים חדשים וכורכת מלה עם מלה אחרת שלא על פי ההתפתחות ההיסטורית הריאלית, והיא אינה זהה לאטימולוגיה

הרגילה, של המלומדים, הכורכת מלה עם שורשה והדנה בהתפתחויות המילה לעבר הזמן, מעת לעת ומשפה לשפה. אך במשך הזמן נשתנתה דעתם של החוקרים על אטימולוגיה זו, וגם אין צופים בה תהליך שולי אשר מוקמת על כמה מלים בעטיים של דוברים הדיוטים, אבל נטייה כללית של הדוברים משכילים ובלתי משכילים כאחת, האוגרים את המלים משפחות משפחות ועושים קשרים חדשים בעוד שהזיקות העתיקות נסתלקו או התרופפו (צרפתי, 1997, עמ' 29-30). היא נחשבה בראשונה כפרוצדורה שולית, והיא, על פי דעתו של דה-סוסיר, אינה פועלת אז אלא במצבים ספיציפיים, ואינה פוגעת אלא במלים הנדירות, וטכניות או זרות, אשר הדוברים קולטים אותן שלא בשלמות (צרפתי, 1975, עמ' 240).

ב- ולמרות שהמונח « אטימולוגיה עממית » לא נפסק להתקיים, משמשים אף עמו מונחים אחרים כמו « אטימולוגיה סינכרונית », כלומר אטימולוגיה בתוך תקופה אחת, בניגוד לייאטימולוגיה דיאכרונית « או היסטורית, וגם כמו «אטימולוגיה סטטית » לעומת «אטימולוגיה

דינמית» וכדומה. ניתן להגיד שהאטימולוגיה הרגילה, ההיסטורית, מחברת את המילים לפי קווים מאונכים, במשך התפתחות השפה, בעוד האטימולוגיה ה«עממית» , הסינכרונית, מחברת אותן לפי קווים אופקיים, בתוך אוצר המילים המצויות בעת אחת. (קוטשר, 1961, עמ' 69-70).

5. העיון האטימולוגי של שמות העצם בסנהדרין התלמוד הירושלמי

אפשר לחלק את שמות העצם בסנהדרין התלמוד הירושלמי מבחינה אטימולוגית לחלקים הבאים:

1, 5. שמות עצם ממקור מקראי:

הן השמות שמשתייכים במקורן לתקופת המקרא של השפה העברית (1300 – 200 לפסה"נ), שכוללת מילים רבות ממקורות כרונולוגיים שונים, ובייחוד מספרי התנ"ך (מגיד, 1984, עמ' 47), וניתן לעיין אותן על פי הבא:

1, 1, 5. המשותפים במקורן עם כמה שפות שמיות, כגון:

שור: במקרא, "יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יִצְקֶל" (שמות כא, כח) (תנ"ך, 2001, עמ' 112). אטימולוגיה: באכדית šuru, באוגריתית תר, בארמית תורא, בערבית ثور (אבן

שושן 7, 1979, עמ' 2643).

בסנהדרין: "מיתת השור בדרישה וחקירה" (א, 2, א) (התלמוד, 2006, עמ' 10).

שלום: במקרא, "לאמר שלום שלום ואין שלום" (ירמיהו ו, יד) (תנ"ך, 2001, עמ' 600).

אטימולוגיה: באכדית *šalamu*, באוגריתית שלם, בארמית שלמא, בערבית سلام (אבן שושן 7, 1979, עמ' 2698). בסנהדרין: «אם שוב תשוב בשלום» (י, נ, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 244).

פהן: במקרא, "כהן הראש וכל הפקנים" (דברי הימים ב כו, כ) (תנ"ך, 2001, עמ' 120).

אטימולוגיה: באוגריתית כהנ, בארמית כהנא, בערבית كاهن (אבן שושן 3, 1979, עמ' 1027).

בסנהדרין, «כהן גדול דן ודנין אותו» (ב, ט, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 49).

מלך: במקרא, "ונצא מלך קדם ומלך עמרה" (בראשית יד, ח) (תנ"ך, 2001, עמ' 20).

אטימולוגיה: באכדית *malku*, באוגריתית ובמואבית מלכ, בארמית מלך,

בערבית ملك (אבן שושן 3, 1979, עמ' 1367).

בסנהדרין, «והמלך דוד הולך אחרי המיטה» (ב, יא, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 46).

סוס: במקרא, "וישלח רכב סוס שני" (מלכים ב ט, יט) (תנ"ך, 2001, עמ' 508).

אטימולוגיה: באוגריתית ססו, באכדית sisu, בארמית סוסיא (אבן שושן 4, 1979, עמ' 1774).

בסנהדרין, "כיוונו כנגד הסוס" (ט, מו, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 220).

ים: במקרא, "ויירדו בך גת הים" (בראשית א, כו) (תנ"ך, 2001, עמ' 6).

אטימולוגיה: באוגריתית ימ, באכדית iame, בארמית ימא, בערבית يم (אבן שושן 3, 1979, עמ' 964).

בסנהדרין, "נגלה לו בין מגדול ובין הים" (י, ג, א) (התלמוד, 2006, עמ' 241).

ז, ו, 5. המשותפים בשרשים עם כמה שפות שמיות, ומהן:

איבה: במקרא, "ואם תפתע בלא איבה תדפן" (במדבר לה, כב) (תנ"ך, 2001, עמ' 226).

אטימולוגיה: מן השורש איב, המשותף לשפות שמיות, באכדית aibu , באוגריתית אב (אבן שושן 1, 1979, עמ' 67) .

בסנהדרין, «שלשת ימים באיבה» (ג,יז,א) (התלמוד, 2006, עמ' 72).

חיים : במקרא, «וַיְהִי חַיִּים לְנֶפֶשׁ־ךָ» (משלי ג,כב) (תנ"ך, 2001, עמ' 949).

אטימולוגיה: רבים של חי שבאה מן השורש חיה, המשותף לשפות שמיות, באוגריתית חיי, בארמית חיא, בערבית حَيَّ (אבן שושן 2, 1979, עמ' 754) .

בסנהדרין, « ליתן חיים לבעליה » (י, נ, א) (התלמוד, 2006, עמ' 245).

מישור : במקרא, " כִּי תִשָּׁפֹט עַמִּים מִיִּשׁוּר־ , (תהילים סז, ה) (תנ"ך, 2001, עמ' 930).

אטימולוגיה: מן השורש ישר המשותף לשפות שמיות, באוגריתית ישר, באכדית asaru , בארמית יִשר (אבן שושן 4, 1979, עמ' 1001) .

בסנהדרין, « שנאמר בשלום ובמישור » (א, ב, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 26).

משפט : במקרא, עָשׂוּ מִשְׁפָּט וַיִּצְדָּקָהּ " (ירמיהו כב, ג) (תנ"ך, 2001, עמ' 671).

אטימולוגיה: מן השורש שפט המשותף

בשפות שמיות, באכדית šapātu , בארמית שָפַט (אבן שושן 4, 1979, עמ' 1073) .

בסנהדרין, «לחוקת משפט לדורותיכם» (ד, כב, א) (התלמוד, 2006, עמ' 253).

חכמה : במקרא, "עֲתָה חִכְמָה וּמִדָּע תֵּן לִי" (דברי הימים ב א, י) (תנ"ך, 2001, עמ' 1177).

אטימולוגיה: מן חָכַם, שבאה מן השורש חכם, המשותף לשפות שמיות, באוגריתית חכמ, בארמית חכם, בערבית حَكَم (אבן שושן 2, 1979, עמ' 763) .

בסנהדרין, «אומר הנזי והכח והעושר והחכמה» (יא, נה, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 250).

דעת : במקרא, " וַיֵּצֵא דַעַת רוּחַ" (איוב טו, ב) (תנ"ך, 2001, עמ' 988).

אטימולוגיה: מן השורש ידע, המשותף בשפות שמיות, באוגריתית ידע, באכדית idu , בארמית יָדַע (אבן שושן 1, 1979, עמ' 446) .

בסנהדרין, « שמא תיטרף דעתו » (ה, כו, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 100).

חודש : במקרא, "וַיָּשָׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים" (בראשית כט, יד) (תנ"ך, 2001, עמ' 44).

אטימולוגיה: מן קדש הבאה מן השורש
חדש, המשותף לשפות שמיות, באכדית
edesu, באוגרית חדת, בארמית קדחת,
בערבית حدث (אבן שושן 2, 1979, עמ'
723).

בסנהדרין, «שתי ידות החודש אחד
ועשרים יום» (א,ה,א) (התלמוד, 2006,
עמ' 30).

**3, 1, 5. המשותפים במקורן רק עם
שפה שמית אחת, ומהן :**

דרך : במקרא, "וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ יְהוָה"
(בראשית יח, יט) (תנ"ך, 2001, עמ' 22).
אטימולוגיה: משותפת במקורה עם
הארמית דרכא (אבן שושן 1, 1979, עמ'
463).

בסנהדרין, "מדרך טובה לדרך רעה"
(י, נד,ב) (התלמוד, 2006, עמ' 243).

כוח : במקרא, "וְעָמָה יִגְדַּל נָא פֶּסֶם אֲדָנִי"
(במדבר יד, יז) (תנ"ך, 2001, עמ' 203).

אטימולוגיה: בארמית כוחא (אבן שושן
3, 1979, עמ' 1039)

בסנהדרין, "יפה כח הפשרה מכח הדין"
(א,ג,א) (התלמוד, 2006, עמ' 37).

נזק : במקרא, "שָׁנָה בְּנֹזֶק הַמִּלֵּךְ"
(אסתר ז, ד) (תנ"ך, 2001, עמ' 1004).

אטימולוגיה: משותפת במקורה עם
הארמית נזקא, והיא מן השורש נזק בעברית
ובארמית (אבן שושן 4, 1979, עמ'
164).

בסנהדרין, "נזק וחצי נזק" (א,א,א)
(התלמוד, 2006, עמ' 203).

**4, 1, 5. בהיותן שמות נקבים נגזרים
משמות זכריים משותפים לשפות
שמיות, ומהן :**

עגלה : במקרא, "עֲגֹלָה יִפָּה פָּנֶיהָ" (ירמיה
מו, כ) (תנ"ך, 2001, עמ' 690).

אטימולוגיה: מן עגל, המשותפת לשפות
שמיות, באוגריתית עגל, באכדית agale,
בארמית עגלא, בערבית عجل (אבן שושן 5,
1979, עמ' 1870)

בסנהדרין, "ובעגלה ערופה" (א,ו,א)
(התלמוד, 2006, עמ' 203).

פרה : במקרא, "פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה"
(במדבר יט, ב) (תנ"ך, 2001, עמ' 210).

אטימולוגיה: מן פַּר המשותף לשפות
שמיות, באוגריתית פרת, באכדית parru,
בארמית פרתא (אבן שושן 5, 1979, עמ'
2139)

בסנהדרין, "מלמד את הפרה לחרוש"
(י,ג,א) (התלמוד, 2006, עמ' 246).

ז, ס. שמות עצם ממקור חז"ל:

הן השמות שמתייחסים במקורן לתקופת לשון החכמים (200 לפסה"נ – 600 לסה"נ), שהייתה כוללת מילים רבות ממקורות שונים של ספרות חז"ל, הכוללת ספרי המשנה, התלמוד, התוספתא והמדרשים (מגיד, 1984, עמ' 85), וניתן לעיין אותן על פי הבא:

ז, ס. המשותפים במקורן עם כמה שפות שמיות, ומהן:

תלמוד: במשנה, "יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ" (אבות ב, ב). (לאו, 2012, עמ' 29).

אטימולוגיה: משותפת לשפות שמיות, בארמית תלמודא, בסורית תולמאדא (אבן שושן 7, 1979, עמ' 2863) בסנהדרין, "מה תלמוד לומר" (ג, יח א), (התלמוד, 2006, עמ' 70).

צרצור: במשנה, "והצרצור, שיעורו במים" (כלים ג, ב) (ספרא, 2018, עמ' 108).

אטימולוגיה: באכדית sarsaru, בארמית צרצורא (אבן שושן 5, 1979, עמ' 2269)

בסנהדרין, "היה שם צרצור מלא יין" (י, נב, א), (התלמוד, 2006, עמ' 245).

שעה: במשנה, "בשעה שדרך בני אדם

שוכבין" (ברכות א, ו) (ספרא, 2020, עמ' 73).

אטימולוגיה: משותפת בשפות שמיות, בארמית שעתא, בערבית ساعة (אבן שושן 7, 1979, עמ' 2750)

בסנהדרין, "תן לו שעה אחת" (ה, כה, ב) (התלמוד, 2006, עמ' 102).

ז, ס. המשותפים בשרשים עם כמה שפות שמיות, ומהן:

זכות: במשנה, "והוי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות א, ו). (לאו, 2007, עמ' 120).

אטימולוגיה: מן השורש המקרי זכה המשותף בשפות שמיות, באכדית zaku, בארמית זכא (אבן שושן 2, 1979, עמ' 671)

בסנהדרין, "יש לו ללמד זכות" (ד, כא, א) (התלמוד, 2006, עמ' 94).

תשלום: במשנה, "חייב בתשלומין" (ערכין א ג). (הלבני, 1982, עמ' שסד). אטימולוגיה: מן השורש שלם המשותף לשפות שמיות, באכדית šalamu, בארמית שלם, בערבית سلم (אבן שושן 7, 1979,

עמ' 2918)

בסנהדרין, "תשלומי כפל תשלומי" (א),

א, א) (התלמוד, 2006, עמ' 24).

חובה : במשנה, "שמא ייקבע הדבר

חובה" (חלה ד,יא) (ספראי, 2016, עמ' 244).

144).

אטימולוגיה: מן השורש המקראי חוב,

המשותף עם הפועל חייב בארמית (אבן

שושן 2, 1979, עמ' 725)

בסנהדרין, "ואין פותחין בחובה" (ד, כ,

ב) (התלמוד, 2006, עמ' 97).

בסנהדרין, "שהדין מכוונה הוה חקר"

(ד, כא, א) (התלמוד, 2006, עמ' 94).

סלע : במשנה (כשם משקל קדום),

"משקל חמש סלעים ביהודה" (חולין יא, ב)

(רוזנטל, 2018, עמ' 87).

אטימולוגיה: בהרחבה מן המקראית סלע

, במובן (גוש אבני), בארמית סלעא (אבן

שושן 4, 1979, עמ' 1808)

בסנהדרין, "הבעל לוקה ונותן מאה

סלע" (א, ג, א) (התלמוד, 2006, עמ' 34).

המסקנות

א- לשון המקרא ולשון חז"ל מהוות

המקור העיקרי של שמות העצם בסנהדרין

התלמוד הירושלמי.

ב- אין יש נוכחות לשמות עצם ממקור

לועזי אירופי (יווני או לטיני כדוגמה)

בסנהדרין זה.

ג- המקור הארמי של שמות העצם

בסנהדרין התלמוד הירושלמי מהווים הצורה

האטימולוגית הראשונה מבין שאר המקורות

השמיים האחרים בעלי הקיימות הבולטת

כאן שהן המקורות האכדית, הערבית,

והאוגרית.

ד- המקור המואבי הוא בעל ההימצאות

המעט ביותר בסנהדרין זה.

3, 2, 5. המשותפים במקורן רק עם שפה שמית אחת :

גוף : במשנה, "ולא מצאתי לגוף טוב"

(אבות א, טז) (אלבק, 2008, עמ' 356).

אטימולוגיה: בארמית גופא, בערבית

جوف (אבן שושן 1, 1979, עמ' 319).

בסנהדרין, "מפתה את הגוף" (י, נב, א)

(התלמוד, 2006, עמ' 244).

כוונה : במשנה, "ולא הייתה כוונתו

לכן" (עירובין ד, ד) (ספראי, 2020, עמ' 88).

88).

אטימולוגיה: בהשפעת הארמית פִּנּוּן (אבן

שושן 3, 1979, עמ' 463)

ביבליוגרפיה

- אבן, שושן, אהרם, המילון החדש, הוצאת קרית-ספר בע"מ, ירושלים, 1979.
- אלבק, חנוך, מבוא לתלמודים, הוצאת דביר, תל-אביב 1969.
- אלבק, חנוך, ששה סדרי משנה טהורות, מוסד ביאליק, ירושלים, 1952.
- אלבק, חנוך, ששה סדרי משנה, הוצאת דביר, תל-אביב, 1988.
- אלבק, חנוך, ששה סדרי משנה, סדר נזיקים, מוסד ביאליק ירושלים. דביר תל-אביב, 2008.
- בלאו, יהושוע, דקדוק עברי שיטתי, המכון העברי להשכלה בכתב בישראל, 1967.
- בן אור, א., לשון וסגנון, דרכי ההבעה העברית, ספר ראשון, הוצאת ספרים יזרעאל בע"מ, תל-אביב, 1967.
- גושן-גוטשטיין, משה, הדקדוק העברי השימושי, הוצאת שוקן, ירושלים ותל-אביב.
- דותן, אהרון, מחקרים בעברית ובערבית, אוניברסיטת תל-אביב, מפעלים אוניברסיטאיים, 1988.
- הלבני, דוד, מקורות ומסורות : ביאורים בתלמוד לסדר מועד : מסכתות עירובין ופסחים / מקורות ומסורות, הוצאת בית המדרש לרבנים באמריקה, ירושלים, 1982.
- המאירי, משה, מבוא לתלמוד, הוצאת אמנות, תל-אביב, 2008.
- התלמוד הירושלמי, הוצאת כתובים, ירושלים, 2006.
- לאו, בנימין, חכמים - כך ראשון : ימי בית שני / חכמים / אגדתא - קריאות בספרות האגדה, ידיעות אחרונות. ספר חמד, תל-אביב, 2007.
- לאו, בנימין, חכמים - כך רביעי : ממשנה לתלמוד / חכמים / אגדתא - קריאות בספרות האגדה, ידיעות אחרונות. ספר חמד, תל-אביב, 2012.
- ליפקון, שרה, עברית-הבנה, הבעה ולשון : כך 2, מטח המרכז לטכנולוגיה חינוכית, רמתאביב, 2006.
- לקסיקון מן המסד ליהדות ולציונות, משרדה ביטחון ההוצאה לאור, הדפס השמונה עשר, ירושלים, 2005.
- מגיד, חנה, תולדות לשוננו, בית דביר. הוצאת קרני, 1984.

- קוטשר, יחזקאל, מילים ותולדותיהן,
קרית ספר, ירושלים, 1961.

- רוזנטל, אליעזר שמשון, ליברמן,
שאול, רוזנט, דוד, ירושלמי נזיקין,
האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים,
המכון ללימודים מתקדמים, 2008.

- רוזן, חיים, עברית טובה, קרית-ספר,
ירושלים, 1967.

- רוזן, מרדכי, אטימולוגיה: מילה
ברגע, המחבר, תל-אביב, 1999.

- רוזנטל, דוד, נעם, ורד, קיסטר,
מנחם, כהנא, מנחם, ספרות חז"ל הארץ-
ישראלית, כרך ראשון, הוצאת יד חצלק בן-
צבי, ירושלים, 2018.

- רפאל ניר, מבוא לבלשנות, יחידה
6-4, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב,
1989.

- שרביט, שמעון, מסכת אבות
לדוקותיה, מוסד ביאליק, ירושלים, 2004.
- תלמוד ירושלמי, מאת גאוני ישראל
המאורות הגדולים, ירושלים, 1931.

- תנ"ך תורה נביאים וכתובים,
הוצאת בריל, לידן בוסטון, 2001.

- נאה, אלחנן, אפשר אחרת, החשיבה
היוצרת של התלמוד, הוצאת עם עובד,
2013.

- ספראי, שמואל, ספראי, חנה, משנת
ארץ ישראל: מסכת חלה (סדר זרעים ט)
/ משנת ארץ ישראל, הוצאת אוניברסיטת
בר-אילן, מכללת ליפשיץ, ירושלים, 2016.

- ספראי, זאב, משנת ארץ ישראל:
מסכת מקוואות (טהרות ו) / משנת ארץ
ישראל, הוצאת משנת ארץ ישראל, קבוצת
יבנה, בר-אילן, 2018.

- ספראי, שמואל, ספראי, זאב, משנת
ארץ ישראל: מסכת ברכות (זרעים א) /
משנת ארץ ישראל, הוצאת משנת ארץ
ישראל, קבוצת יבנה, בר-אילן, 2020.

- עמית, אהרן, שמש, אהרן, מלכת
מחשבת, הוצאת אוניברסיטת בר-אילן,
רמת גן, 2011.

- עמית, חנה ועמית, מראה מקום,
הוצאת יד יצחק בן צבי, ירושלים, 2005.

- צרפתי, גד בן עמי, בלשון עמי,
האקדמיה ללשון עברית, ירושלים, 1997.
- צרפתי, גד בן עמי, כתב העת לשוננו,
כרך 39, הוצאת האקדמיה ללשון העברית,
ירושלים, 1975.

Words, Trafford Publishing, Singapore, 2013.

- Jacobs, Louis, Structure and Form in the Babylonian Talmud, Cambridge University Press, , 2008.

- Karesh, Sara E. ,Hurvitz, Mitchell M. , Encyclopedia of Judaism, Infobase Publishing, New York, 2005 .

- Luraghi, Silvia , Bubenik, Vit , The Bloomsbury Companion to Historical Linguistics, Bloomsbury Publishing, New York, 2013 .

- Marshall, T. J. , Manual of the Aramaic Language of the Palestinian Talmud, Wipf and Stock Publishers, Manchester, 2009 .

- Neusner, Jacob, The Formation of the Babylonian Talmud. Wipf and Stock Publishers, 2003 .

- Safrai, Shmuel ,The Literature of the Jewish People in the Period

- Adler, Cyrus , The Jewish encyclopedia, vol. 11, Funk and Wagnalls, 1907.

- Avery-Peck, Alan ,Neusner, Jacob , The Routledge Dictionary of Judaism, Routledge Taylor & Francis Group, New York and London, 2004.

- Baofu, Peter , The Future of Post-Human Semantics, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2012 .

- Ben-Sasson, Haim Hillel , A History of the Jewish People, Translated by Weidenfeld, George. Harvard University Press ,1976 .

- Hurwitz ,Hyman , The Etymology and Syntax, in Continuation of the Elements of the Hebrew Language, J. Taylor, London, 1981 .

- Injeeli, Prudent , Mind Your

of the Second Temple and the Talmud, Volume 3 , Brill, 1987 .

- Skeat, Walter William , The Science of Etymology, Creative Media Partners, LLC, Buffalo, 2018 .

- Tropper, Amram , Simeon the Righteous in Rabbinic Literature, BRILL, Boston, 2013 .